

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Визначення перспективної моделі організації просторового розвитку України повоєнного періоду потребує використання оновлених методологічних підходів забезпечення трансформаційних процесів. Більш того, європейські тренди у цьому відношенні, значну увагу привертають питанням використання інтегрованого підходу до розгляду перспектив просторового розвитку. Враховуючи цю позицію, просторовий розвиток розглядається автором, як особливий процес структурно-параметричного та просторово-часового упорядкування зв'язків суб'єктів господарювання, що дає можливість підвищити ефективність використання потенціалу просторового утворення.

На сьогодні, необхідним стає зосередження уваги саме на процесах, які визначають послідовність змін, спрямованих на досягнення результату забезпечення конкурентоспроможного просторового розвитку. Тобто, за новими поглядами слід вивчати та аналізувати «простір процесів» в рамках, як відповідних просторових утворень, так й території України у цілому. Упорядкування простору процесів соціального, екологічного та економічного розвитку, зокрема, простору процесів формування та відтворення природного, виробничого та людського капіталу у конкретному просторовому утворенні, природньо, підвищує значущість фактору удосконалення інституційного забезпечення інноваційних методів управління.

Звісно, за таким підходом неминує виникає необхідність реінтерпретації багатьох базових категорій і понятійного арсеналу, але це окреме питання. Втім слід постійно пам'ятати, що на сьогодні замість концепту «економічної людини», якій базується на постулатах раціональності, егоїстичності та апріорної поінформованості, вже не відповідає вимогам сучасної реальності. На перший план виходить модус соціального домінування у вирішенні проблем просторового розвитку. Відштовхуючись від цього твердження, висувається базова теза про необхідність пріоритетного (домінантного) означення просторового утворення як соціуму, за яким головними стають питання відтворення людського потенціалу, оптимізація просторового розміщення населення та пов'язаних з цим інших питань, включаючи оцінку та управління розвитком культурних, соціально-психологічних, політичних та ін. аспектів життя. У такому разі розгляд просторових утворень у різних модусах їх існування, через розстановку акцентів на сукупності тих чи інших властивостей, є кроком у бік осучасненого міждисциплінарного уявлення про вирішення проблемних питань. Однак, розуміючи сутність простору, також як простору відносин економічних агентів (стейкхолдерів), актуалізується й особливості

контексту міждисциплінарних пошуків напрямів досягнення цільових орієнтирів.

Також суттєвим аспектом якій слід враховувати, це співвідношення економічного та соціального у суб'єкті господарювання (стейкхолдері). Підкреслимо, що соціальний фактор означення простору є вкрай важливим тому що упорядковує характер взаємодії суб'єктів (стейкхолдерів), через сферу дії соціальних інститутів, які регламентують життєдіяльність соціуму, й, зокрема, через власну інфраструктуру, нормативні та інші механізми впливу. Головним при цьому є підтримка орієнтації процесу у напрямку підвищення якості життя населення.

Регіонам, як одному з видів просторових утворень, відводиться суттєва роль у формуванні єдиного економічного простору України та становленню у повоєнний період соціально-орієнтовної держави. Авторська позиція передбачає розвиток тези про те, що регіони повоєнного періоду є особливим типом організації діяльності, відмінною рисою яких має виступати впровадження сучасних форм і методів управління компетенціями, що у підсумку сприяє формуванню диференційованого простору держави у цілому. При цьому акцент робиться на врахуванні динамічних процесів переміщення населення у державних кордонах, просторову диференціацію активності бізнесу, зміну ринкових операцій із земельними ділянками, специфіку організації інвестиційних потоків, та у цілому на перерозподіл активності господарської діяльності населення.

Говорячи про особливості диференціації території України у повоєнний період відмітимо, що вона має базуватися на домінантній позиції, яка на сьогодні пов'язується здебільш з процесами забезпечення інвестування. У даному випадку пріоритет надається такому виду класифікації, яка дозволяє виділити регіони реконструктивного простору в єдину господарську систему України, з позицій формування потоків інвестицій з орієнтацією на визначення типу полісуб'єкту. Як відомо, на сьогодні, стійкість господарських систем, здебільш, підтримується розгалуженими і тісними внутрішніми зв'язками стейкхолдерів (у вигляді відповідного полісуб'єкту) на базі функціонування формальних та неформальних інституцій. Полісуб'єкт, як правило, формується та ідентифікується за фрактальним принципом, схематично показаний на рис. 1.

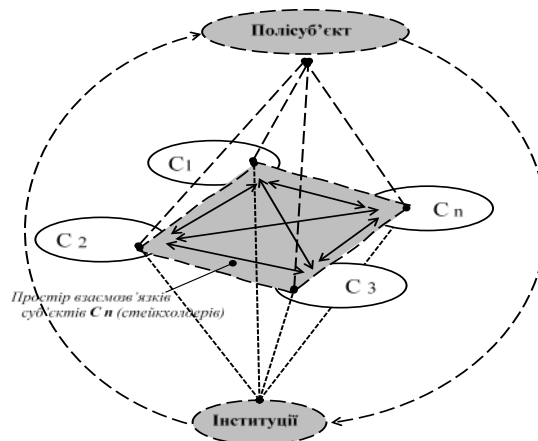

Рисунок 1 – Фрактальна схема організації полісуб'єкту

Виходячи з вищесказаного, одним з ключових критеріїв диференціації просторових утворень має бути характерний полісуб'єктний господарський комплекс. Саме він дозволяє виділити просторові утворення з особливим режимом реконструктивного освоєння. За означеним підходом, з точки зору характеру освоєння території, правомірним є виділення диференційованих полісуб'єктних просторових утворень за видами інвестиційних епюр (рис.2). За схемою (рис. 2), саме стейкхолдери формують інвестиційні потоки різної цілеспрямованості за своїми інтересами. При цьому рисунок інвестиційної епюри визначається за ступенем пріоритетності факторів впливу на які зорієнтовані інвестиції.

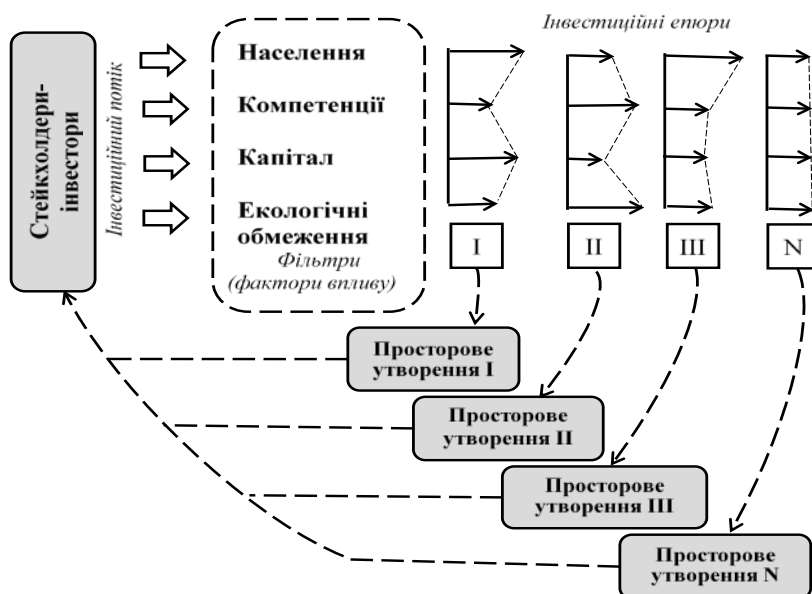

Рисунок 2 – Схема формування інвестиційних епюр просторових утворень

Звісно він для кожного просторового утворення буде свій, в залежності від проходження функціональних фільтрів. При досягненні узгодженості у діяльності стейкхолдерів щодо напрямів розвитку просторового утворення, через аналіз структури інвестиційних потоків, можна досить адекватно відстежити і структуру пріоритетів для подальшого формування реконструктивних планів подолання проблемних питань розвитку просторових утворень.

Авторське бачення диференціації території України за основними реконструктивними умовами, що визначають напрями упорядкування господарської діяльності у повоєнний період представлено нижче на рис. 3.

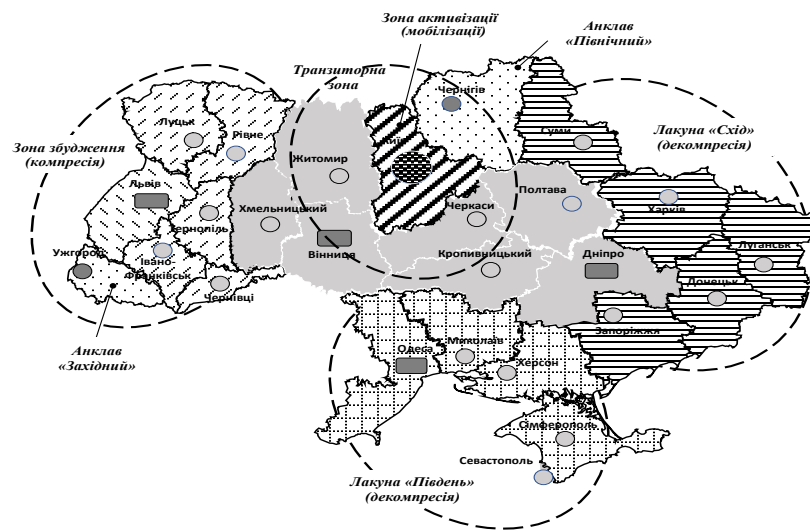

Рисунок 3 – Схема просторової диференціації України за основними реконструктивними умовами

Тут набір та специфіка умов визначається головним чином факторами зміни загальної демографічної ситуації, внутрішньої та зовнішньої міграцією населення, зміною локацій концентрації економічної активності, у широкому розумінні, у тому числі бізнесу, що склалися в Україні внаслідок бойових дій. На сході України сформувалась зона, умовно означена як лакуна «Схід». До неї віднесено Сумську, Харківську, Луганську, Донецьку та Запорізьку області. Для цих областей характерним є суттєвий міграційний відтік населення та зниження господарської діяльності (декомпресія). Також такі тенденції, але ж зі своїми особливостями, спостерігаються у лакуні «Південь», до якої віднесені Одеська, Миколаївська, Херсонська області та АР Крим. У той же час, на заході України виділено зону збудження (компресія), на яку впливає, як міграційний притік населення, так й переформатування бізнесової активності стейкхолдерів. Окремо у цій зоні виділено анклав «Західний», до якої відноситься Закарпатська область, що відрізняється особливостями географічного розташування, та її внутрішніми господарськими зв'язками. Крім того, функціонально за факторами відносної стабільності чисельності населення та ведення, більш менш, активної господарської діяльності, визначено транзиторну зону, до якої віднесено

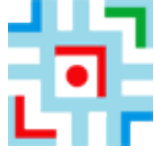
Житомирську, Хмельницьку, Вінницьку, Кропивницьку, Черкаську, Полтавську та Чернігівську області. У цій зоні також виділяється анклав «Північний». Цей анклав, як й «Західний», характеризується особливістю географічного розташування у просторі України, та особливостями формування господарських зв'язків. Окрему функцію виконує зона активізації (мобілізації) реконструктивної господарської діяльності у повоєнний період, до якої відноситься Київська область, що на даний час характеризується відповідної стабільністю.

Таким чином, представлена проєктивна візія створення умов розбудови реконструктивної моделі просторового розвитку України повоєнного періоду, базується на деяких загальних методологічних позиціях, що можуть впливати на трансформацію поглядів стейкхолдерів свого майбутнього у європейській спільноті. Представлена диференціація простору України на повоєнний період, дає також можливість виявити основну конфігурацію комунікативних зав'язків між центрами ділової активності, яка має за мету обґрунтування особливостей сценаріїв розвитку просторових утворень, проте це потребує окремого обговорення.

Methodological aspects of organization of spatial development of post-war Ukraine

Abstract *The article reveals methodological aspects of an innovative projective vision of spatial development of Ukraine regarding the implementation of targeted reconstructive actions in the post-war period. The conceptual approach provides for innovative structuring of spatial formations for the effective use of available territorial resources, with an orientation towards overcoming the instability of economic systems.*

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

**ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали V Міжнародної
науково-практичної конференції**

19 грудня 2024 року

Конференцію присвячено пам'яті Леоніда Яковича Новаковського,
академіка НААН України, доктора економічних наук, професора,
Почесного землевпорядника України, Заслуженого діяча науки і техніки України

Київ 2025

УДК 332.36

Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 грудня 2024 р.). Київ : Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2025. 103 с.

Видання містить матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи». Тематика конференції відображає комплексність, міждисциплінарність і багатовекторність проблем формування сталого землекористування та інноваційних підходів до їх вирішення. У тезах доповідей учасників представлено технічні, організаційні, економічні, екологічні та соціальні засади забезпечення формування сталого землекористування.

Матеріали збірника будуть корисними для фахівців у сфері землеустрою, геодезії, картографії, містобудування, геоінформаційних технологій та ін.

The publication contains materials of the V International scientific-practical conference "Formation of sustainable land use: problems and prospects". The theme of the conference reflects the complexity, interdisciplinarity and multi-vector nature of the problems of sustainable land use formation and innovative approaches to their solution. The participants' reports present the technical, organizational, economic, environmental and social principles of ensuring the formation of sustainable land use.

The materials of the collection will be useful for specialists in the field of land management, geodesy, cartography, urban planning, geographic information technologies, etc.

Матеріали подано в авторській редакції

Materials are submitted in the author's edition

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту землекористування Національної академії аграрних наук України
(протокол № 2-2 від 24 лютого 2025 р.)

ISBN 978-617-8571-19-1

© Інститут землекористування НААН України, 2025
The Institute of Land Management of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, 2025